

TÜRK KÜLTÜRÜNDE EV TEMASININ OYA KATOĞLU'NUN RESİMLERİNE YANSIMASI

Sabriye ÖZTÜTÜNCÜ
Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
soztutuncu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1899-7537>

<i>Atf</i>	Öztütüncü, S. (2024). Türk Kültüründe Ev Temasının Oya Katoğlu'nun Resimlerine Yansıması. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 14 (1), 180-193.
------------	--

ÖZ

Çağdaş Türk resim sanatının tarihsel süreci boyunca, Orta Asya Türklerinin ve Anadolu toprakları üzerinde yaşayan Türk halklarının sahip oldukları kültürel öğeler ve yöresel yaşam biçimleri, pek çok sanatçının eserlerinde konu edilmiştir. Naif ressam Oya Katoğlu ise, Türklerin kendine has evlerinden çeşitli görünümünün yer aldığı, 'ev temalı' resimleriyle öne çıkmaktadır. Sanatçı ev unsurunu, Türk halk kültürünün yöresel yaşam değerleriyle birlikte, geleneksel bir toplum yapısı içerisinde yansıtmaya çalışmaktadır. Oya Katoğlu'nun eserlerinde, Türk halkının kültürel değerlerinde var olan geleneksel süsleme değerlerinden çeşitli izler de yer almaktadır. Sanatçının, araştırma konusu kapsamında seçilmiş eserlerinde yer alan ev görünümleri, yöresel ve folklorik değerler yönüyle incelenmiştir. Katoğlu'nun eserlerinin dikkat çekici yönü ise, naif resim anlayışının minyatür resimleri çağrıştıran plastik anlatımına, çağdaş ve özgün bir yorum kazandırmasıdır. Bu çalışmada araştırmanın birincil amacı olarak, Türklere özgü evlerin biçimsel ve kültürel özellikleri ile Oya Katoğlu'nun resimlerine yansımaları araştırılmıştır. Araştırmanın ikincil amacı olarak da ressam Oya Katoğlu'nun, naif resim eğilimi çerisinde resmetmiş olduğu 'ev temalı' eserlerinden çeşitli örnekler seçilerek, bu eserler plastik açıdan incelenmiş ve yorumlanmıştır. Ev temasında üretilen bu eserlerin, sanatsal yönleriyle değerlendirildiğinde resim tarihimiz içinde görsel birer kaynak teşkil etmeleri bu eserleri önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, Ev Teması, Oya Katoğlu, Türk Resim Sanatı, Naif Resim.

REFLECTION OF HOME THEME IN TURKISH CULTURE ON OYA KATOĞLU'S PAINTINGS

ABSTRACT

Throughout the historical process of contemporary Turkish painting, the cultural elements and local lifestyles of Turks and Turkish people living on Anatolian lands have been the subject of many artists' works. Naive painter Oya Katoğlu, on the other hand, stands out with her 'home-themed' paintings, which feature various views of the unique houses of the Turks. The artist tries to reflect the house element, together with the local life values of Turkish folk culture, within a traditional social structure. In the works of the painter, there are various traces of the traditional spiritual values that exist in the cultural values of the Turkish people. The house views in the works of the artist selected within the scope of the research were examined in terms of local and folkloric values. The striking aspect of Katoğlu's works is that her naive understanding of painting brings a contemporary and original interpretation to the plastic expression that evokes miniature paintings. In this study, the formal and cultural features of Turkish houses and their reflections on Oya Katoğlu's paintings were investigated. Various examples of the 'home-themed' works of painter Oya Katoğlu, which she painted within her

naive painting tendency, were selected and these works were examined and interpreted from an aesthetic point of view. When these works produced on cultural themes are evaluated with their artistic aspects, the fact that they constitute a visual source in our painting history makes these works important.

Keywords: *Turkish culture, Home Theme, Oya Katoğlu, Turkish Painting, Naive Painting.*

GİRİŞ

Türk halkları, Orta Asya'dan günümüze ev ve yurt kavramlarına oldukça önem vermişlerdir. Orta Asya'da konar-göçer bir yaşam biçimi olan göçebe toplum yapısına sahip oldukları için, yaşam biçimlerine uygunluğu nedeniyle çadırlarda barınmışlardır. Anadolu topraklarına göç sürecinden sonra, yerleşik hayata geçtiklerinde ise yurt olarak seçilen bölgenin coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri başta olmak üzere pek çok etken dahilinde birbirinden farklı ev plan tipleri ve ev yapım teknikleri meydana getirmişlerdir. Türk halklarının geleneksel kültür yapılarında var olan, bir yurda ya da bir topluma ait olma isteği, yerleşik yaşam biçimlerini geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Bu süreç, Türklerin manevi ve kültürel değerler çerçevesinde aile ve ulus olma bilincine de önem verdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla aile bireyleri ve soylarıyla bir arada yaşamak isteyen Türkler, Anadolu'da kurmuş oldukları yerleşik yaşam biçimlerini belirli temellere göre planlamışlardır. Aynı düşünceler doğrultusunda Türkler için ev kavramının, maddesel değeri olan 'mimari bir yapı' olmakla birlikte, manevi anlamları da bünyesinde barındıran önemli bir yapı unsuru olduğunu ifade etmek mümkündür.

Sözlük anlamına bakıldığında, "Ev. İçinde tek ailenin barındığı, bağımsız konut" (Sözen ve Tanyeli, 2018: 104) olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Türkçe'de 'eb' olarak kullanılan 'ev' kelimesi, bu şekildeki yaygın kullanım haliyle, Türk dilinin kullanılan en eski kelimeleri arasında yer almaktadır (Baykara, 2001: 75). Türk toplumunda var olan anlamında ise 'ev' kelimesi, vatan, yurt, devlet, aile, yuva gibi değerli bir anlam taşımaktadır. Göktürk ve Uygur toplulukları dönemlerinde de 'ev' ve 'bark' kelimelerini günümüz Türkçesinde var olan anlamı ile kullanmışlardır (Ögel'den aktaran, Karpuz, 1993: 1). Çeşitli kelime anlamlarıyla birlikte kullanıldığında ise ev, insanların yaşamlarını sürdürdükleri fiziki bir mekân olmakla birlikte fizyolojik, kültürel, sosyolojik, psikolojik, ekonomik vb. ihtiyaçlarını giderilebildiği çok yönlü bir oluşumdur (Karpuz, t.y.: 3). Kavramsal yönde şekillenen çeşitli anlamlarıyla düşünüldüğünde ev teması, geçmişten günümüze bütün yaşam biçimlerinde var olan ve ortaya çıkan temel ihtiyaç öğeleri arasında yer almaktadır.

Bu bağlamda çeşitli mimari oluşumların, insanoğlunun yaratılışı gereği ihtiyaç duyduğu korunma içgüdüleriyle ortaya çıkmış olma ihtimalleri oldukça yüksektir. Benzer hissiyatlar ile bütün canlılar, doğanın fiziki çevresine uyum sağlayabilmek, sığınmak, korunmak ve barınmak gibi ihtiyaçlarını da karşılayabilmek adına özel yapılar olarak evlerini ya da yuvalarını meydana getirmişlerdir (Kuban, 2007: 14). Geçmişten günümüze kadar yapılan arkeolojik kazılar ve çeşitli araştırmalar ise, insanoğlunun mimari temelli ilk faaliyetinin kendileri için yapmaya çalıştıkları 'ev' unsuru olduğunu göstermektedir. Yontma taş çağında oluşan bu süreç, kerpiç malzemenin kullanımı ile köy yerleşkelerinin oluşmasını sağlamış, tunç çağında ise büyük kentlerin kurulmasıyla ev mimarisi ve ev planları gelişerek yaygınlaşmıştır (Karpuz, 1993: 1).

Aynı süreçte evrende var olan canlı türlerinden hayvanların da insanlar gibi, doğanın yaşam şartlarına uyum sağlayabilmeleri için kendi doğalarına uygun yuvalarda yaşamaları gerekmektedir. Yaratılışları gereği iç güdüleri ile hareket eden bazı hayvan türleri, kendileri için uygun olan doğal yaşam alanları oluşturmaktadır.

Arılardan, karıncalara kadar pek çok hayvan türünün kendi yaşam biçimleriyle uyumlu, farklı biçimlerde oluşturdukları yuvaları vardır. Büyük cüsseli hayvanlar ve ilkel çağ insanların ise doğal sığınaklar olan mağara vb. oluşumları barınak olarak kullandıkları bilinmektedir. Toplumsal bağlamda modernleşme süreçleriyle birlikte ise insanoğlu, büyük cüsseli hayvanlar için uygun olan barınaklar, ahırlar inşa etmişlerdir (Kuban, 2007: 14). İnsanlar, yerleşik yaşam düzeni temellerine uyum sağlamak

amacıyla, yetiştirmekte oldukları binek ya da besi hayvanları için yapmış oldukları ahırları, evlerinin yakın çevrelerine inşa etmişler böylece hem yerleşim yapılarının bölgesel dağılımını kısmen kontrol altına almışlar, hem de hayvanları ile bir arada yaşamayı sürdürmüşlerdir. Hayvanlar ile birarada yaşamaya uygun hale gelen uygarlıklar, kültürel birikimlerini zamanla çoğaltarak geliştirmiştir.

Bu ifadeler doğrultusunda araştırmanın temel amacı, ev ögesinin Türk kültüründeki önemine değinerek ressam Katoğlu'nun kültürel kaynaklar bağlamında Türk kültüründen ne kadar beslendiğini ve bu yönelimleri eserlerine nasıl yansıttığını göstermektir. Naif ressam Oya Katoğlu'nun ev temalı resimleri çerçevesinde sınırlandırılan konu, çağdaş Türk ressamlarından olan sanatçının mimari perspektif görünümünün yer aldığı eserlerini Türk ev kültürünün geleneksel değerleri ile yorumlamak çalışmaya özgün bir farklılık kazandırmaktadır. Sanatçı, döneminin naif sanatçıları arasından üslup biçimiyle öne çıkmakta ve çağdaşları olan sanatçılar içerisinde özgün bir eğilim örneği oluşturmaktadır. Ayrıca, Oya Katoğlu ve sanatsal üslubu hakkında literatürde yer alan çok fazla çalışması olmaması, bu araştırmayı alanda var olan eksikliğin doldurulması adına yapılmış bir adım olabilmesi yönüyle önemli kılmaktadır.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE EV TEMASININ YERİ VE ÖNEMİ

Türklerin Anadolu toprakları üzerinde yerleşik yaşam düzeni oluşturmaları ve bu yaşam biçimini sürdürülebilir hale getirmeleri, iç ve dış bağlamda pek çok etkene göre şekillenmiştir. Araştırma konusu çerçevesinde Türklerde ev temasının önemini açıklayabilmek için, Orta Asya ve Anadolu'nun tarihsel süreçlerinde var olan evlere ve ev unsuru etkileyen çeşitli faktörlere kısaca değinmek gerekmektedir.

Orta Asya topluluklarının birincil yapı tipi olan 'çadır', geçmişten günümüze kadar Anadolu öncesi dönemlerin Türk mimarisinde ve Anadolu topraklarında ev tipi konut olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, konut düzeni mimari tarihimizde çadırın önemli etkileri bulunmaktadır. Ev ile eş anlam taşıyan çadır sözcüğü, toprak ev ya da yurt olarak da ifade edilmektedir (Karpuz, t.y.: 12). Çadır, malzeme olarak dokuma, keçe vb. elemanların ipler ve direklerin desteğiyle asılıp, gerilmesiyle 'oda' tipinde bir mekân düzenlenmesiyle oluşturulan sökülüp, geri takılabilen bir yapıdır (Sözen ve Tanyeli, 2018: 71). Bu yöndeki pratikliği ile Orta Asya ve devamındaki tüm coğrafyalarda kullanılabilir bir hal oluşturmıştır.

Çadır tipinin ve ev yapısının mimari anlamda gelişimsel süreçlerine bakıldığında, Orta Asya'nın en eski Türk devletini kuran Hun toplulukları, yaz aylarında yayla yaşamlarında9qa çadırları, kış aylarında ise kerpiç, tuğla ve toprak çatılı yapıları ev olarak kullanmışlardır. Şehir planındaki ilk yapılaşmanın ise Göktürkler zamanında meydana geldiği bilinmektedir. Uygur evleri, dikdörtgen planlı, etrafı duvarlarla çevrili bir avlu planının ortasında yer alır ve zeminden yükseğe yerleştirilmişlerdir (Karpuz, 1993: 2). Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemi evleri ise, derin temeller üzerine inşa edilmekteydiler. Yapı malzemesi kerpiç-tuğla olan evlerin inşa sürecinde ahşap ana yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır (Karpuz, 1993: 3). Selçuklu dönemi evlerinin çoğunluğunda avlu ve çitle çevrilerek ayrıştırılmış bahçe bulunmaktadır (Ögel'den aktaran, Karpuz, 1993: 3). Türklerin Anadolu topraklarına yerleştikleri tarihi dönemde ise Anadolu toprakları üzerinde çeşitli kültürlerin de mimari yapıları olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Anadolu Selçukluları döneminden önce, Anadolu'da kurulmuş olan kentlerin bir kısmı surlarla çevrilmiş, diğer bir kısmının da kalesi mevcuttu. Türkler başlangıçta, bu yerleşik yapıların üzerine, yerel haklım boşalttığı yaşam alanlarına yerleşmişler, ilerleyen zamanlarda ise yerleşim biçimi, bu kent yapılarına yeni mahalleler eklenmesi şeklinde devam etmiştir (Sözen, vd., 2001: 37). Anadolu toprakları, ilk çağlardan günümüze pek çok uygarlığın yaşam alanı olmuştur. Bir toprak üzerinde çok sayıda uygarlığın var olması, birbirinden farklı yaşayış biçimi ve anlayışı ortaya çıkarmıştır. Avrupa ve Asya kıtaları arasında bağlantı konumunda olan Anadolu topraklarında da bu şekilde bir yapılaşma olmuştur (Küçükerman, 2007: 54). Bu kültürel çeşitlilik ve yerleşik düzen yapılanmaları dolayısıyla Türkler, kendilerine özgü ev plan tiplerini oluşturma sürecinde farklı kültürle etkileşim içerisinde olmuştur. Osmanlı devletinin beylikler ve imparatorluk döneminde ise, saray ve ev tipi yapılarda önemli

bir gelişme yaşanmıştır. Dönemin mimari ürünleri incelendiğinde, gelişmekte olan toplumsal hiyerarşinin, sanatsal biçimlenmeyi de etkilediği görülmektedir (Sözen, vd., 2001: 41). Osmanlı toplum düzeninde yerleşik yaşam biçimi daha da belirgin olmuştur. Şehir hayatında olduğu gibi, köy yaşamı da camilerin çevresinde kurulmaktadır (Kazıcı, 2003: 146). Anadolu'nun dış etkenlere açık olan yerleşme bölgeleri çerçevesinde, örnek teşkil edecek yapılar ise oldukça az sayıdadır. Ancak, dış etkenler ve çevreleriyle etkileşimleri az olan bölgelerde geleneksel Türk evi unsurlarını yansıtan örnekler mevcuttur. Bu yapıdaki kasaba ve kentlerin az sayıca olmasına rağmen, korunabilmiş özel bölgelerde çeşitli yapı örnekleri yer almaktadır (Küçükerman, 2007: 28). Yaşanılan her toplumun yapısal özellikleri doğrultusunda çeşitli ev plan tipleri ve mekanlar ortaya çıkmış, Anadolu'daki geleneksel Türk evleri için de aynı durum geçerli olmuştur.

Türk evi plan tipleri; oda ve sofa olmak üzere iki önemli temel üzerine oluşturulmuştur. Sedat Hakkı Eldem, mimari tipolojisini sofanın plan içerisindeki düzenine göre oluşturmuştur. Bu düzenin kaynağını oba yerleşmelerine, çadırın ortak kullanım alanı olan hayat-avlu ile ilişkilendirmiştir. Önder Küçükerman da aynı görüşü desteklemektedir. Doğan Kuban ise, Türk evi tipolojisini oda, eyvan ve avluya açılan revak galeri üzerine oluşturmuştur (Karpuz, t.y.: 27). Genel yapı düzeni olarak, odaların birbirlerine benzer ilke ve mekânsal düzende olmaları, sofa biçimlerine ve etrafında yer alan odaların diziliş düzenlerine göre belirli bir sınıflamanın getirilmesi gerekli olmuştur. Sedat Hakkı Eldem öncül olmak üzere, bu konuda çeşitli öneriler de getirilmiştir. Bu planlar üzerine Türk evinin temeli, dört plan tipi üzerine meydana getirilmektedir: Sofasız plan tipleri, dış sofalı plan tipleri, iç sofalı plan tipleri ve orta sofalı plan tipleri (Sözen, vd., 2001: 82). Bu planlamalar ile günümüz Türk evlerinin, yapısal anlamdaki 'mekân düzeni' ortak bir plan tipinde toplanmakla birlikte, bu planların uygulanabilirliği zaman zaman esneklik kazanmaktadır.

Bu gelişmeler eşliğinde 'oda', Türk evi'nin esas yaşam alanı olmaktadır. Evlerin yapısal düzenleri içerisinde birçok fonksiyonu olan oda, oturmak, yemek ve uyumak gibi pek çok faaliyetin gerçekleştiği, özgün yaşam alanıdır. Çadır tipinden günümüze, kullanışlılık ve estetik yönünden sahip olduğu değeri taşımıştır (Karpuz, t.y.: 32-33). Türk toplulukları için mimari bir yapı ögesi olmaktan öte ev ile özdeşleşmiş manevi ve kültürel değeri olan bir anlam taşımaktadır. Oda çevresinde gelişen yaşam biçimi, Türkler için gelenekselliği ve özgünlüğü koruyarak özel ve rahat bir yaşam biçimi sunmaktadır.

Kentlerde dar sokaklar içerisinde yer alan Türk evleri ister sokak arasında olsun ister bahçe içerisinde olsun mutlaka kendisine özel bir iç bahçe-hayat (avlu) ile bir arada yapılanmıştır. Kuyu, çardak, çiçeklik vb. öğelerle donatılan hayatların olduğu evler önceleri tek katlı zamanla iki katlı olmuştur. Zemin katlar ahır, depo, vb. olarak kullanılırken, evin esas yaşam alanı üst kat olmuştur. Mutfak ise giriş katında ya da bahçe içerisinde yapılandırılmıştır (Karpuz, t.y.: 26). Yapısal olarak estetik değerlerine bağlı, zevk sahibi bir ulus olan Türkler, yaşadıkları bölgeleri dört mevsimin yaşanabildiği sıcaklıklarda olan coğrafi bölgeler üzerinde oluşturmaktadırlar. Bu durum, Türklerin mevsimsel göçlerle hareket etmelerinde de etkili olmuştur (Baykara, 2001: 64). Bu göçler doğrultusunda Türk evi tipinin dağılım bölgesi, ılıman kuşak etkisinde olmakla birlikte, kuzey-güney, kıyı ile iç bölgeler arasında mikro klima etkileri ve sıcaklık ile yağış türleri yönünden mevsimlere göre değişkenlikler göstermektedir. Türk evinin önemli plan tiplerinden olan 'açık sofalı ev', hem ılıman kış yaşanan Akdeniz kıyılarında hem de sert kışların yaşandığı İç Anadolu bölgesinde görülebilmektedir (Günay, 1998: 30). Bu iklimsel çeşitlilikler doğrultusunda Anadolu'nun farklı bölgelerindeki ev yapılarında, ahşap, taş ya da kerpiç malzemenin tercihen kullanılması, o coğrafi bölgede var olan malzeme imkanlarına göre değişmektedir. Bu malzemelerin çoğunluğunun hâkim olduğu durumlarda ise, kolay işlenebilir özelliğinden dolayı ahşap tercih edilmektedir (Sözen, vd., 2001: 62). Benzer türden farklılıklarla birlikte, Türklerin mevsimsel göçler doğrultusunda, birbirinden farklı yapı elemanları ile de karşılaşmış olmaları ve Türk evinin dağılım yönü 'mimari anlamda benzerlik' taşımakla birlikte, inşa düzeyinde farklılıklar göstermektedir. İnsanlar, evlerini inşa ederken, coğrafi şartlara dikkat etmekle birlikte, dini inançlarına, yaşam biçimlerine ve kültürlerinde var olan örf, adet gibi çeşitli unsurlara da dikkat etmektedirler. Evler, medeniyetlerin kültürel anlamda küçük birer yansımasıdır. Türk evlerini bu yönden

değerlendirdiğimiz zaman, 'evlerde' Türklerin hayat görüşünü, inançlarını, doğaya karşı tavırlarını ve estetik anlayışlarını öğreniriz (Cebeci, 2009: 107). Türk evi çeşitli yönden var olan ortak dinamikliklere rağmen; belirli bir plan tipinin birebir uygulandığı yapıda değildir. Ait olunan yörenin yaşam biçimi, üretimi tipi, inşa malzemeleri, topografik özellikleri, ailelerin yapısal özellikleri ile ekonomileri ev tasarımlarını etkilemektedir (Günay, 1998: 66). Bu özellikler dahilinde Türklerin sosyal yaşam biçimlerinde de dikkat ettikleri önemli hususlar bulunmaktadır.

Ait olunan, yaşanan toplumun yapısı hem kültürel ihtiyaçların şekillenmesine hem de mimari malzeme ve malzemenin kullanım alanlarına yön vermektedir (Kuban, 2007: 25). İnsanoğlu yaşamını sürdürdüğü yer ile birbirlerine zamanla benzeşmekte ve yaşanan yere karşı belirgin bir aidiyet duygusu hissetmektedir. Geçmişten günümüze değişmeyen bir gerçeklikle ise, yaşamlarını sürdüreceği yerleri, maddi ve manevi pek çok etkene göre belirlemektedirler (Baykara, 2001: 62). Örneğin, Türk mahallesinde ağaçlar sayıca az olmakla birlikte çoğunlukla çeşme, cami ve evlerin bahçelerinde yer almaktadır. Vaktinin önemli bir kısmını evinde geçiren Türk kadını için bu yaklaşım oldukça önemlidir. Evler, çoğunlukla kadınların çalışması, dinlenmesi ve sosyal ilişkilerini idame ettirebilmesine yönelik biçimlerde yapılmıştır. Toplumsal kurallar doğrultusunda yaşam biçimleri kapalı mekanlarda sürdürülmektedir. Türk ev'inin esasında İslam dininin yapısal özellikleri de etkili olmuştur. Bu anlamda içe dönük yaşam biçimi ve dış ilişkiler için kısıtlı çözümler örnek gösterilebilir (Küçükerman, 2007: 48, 51). İçe dönük ve dışa dönük yaşam biçimi bağlamında 'cumba ya da çıkma' tipindeki yapı elemanları, Türkler için mimari yönden estetik bir değer olmakla birlikte, bireyler arası sosyal etkileşimleri düzenleme konusunda da yardımcı etken rolündedirler.

Bu nedenle cumba, Türk ev yapısının kendine has en özgün öğeleri arasındadır. Esas katın, zemin kat duvarının üzerinden dışarıya doğru 'konsol' çıkarılması, 'cumba ya da çıkma' anlamına gelmektedir. Cumbanın ev tasarımında pek çok etkin rolü vardır, cephede yer alan her oda, kendine özgü bir çıkma yapısına sahiptir. Cumbalar sayesinde odaların büyüklüklerinde farklılık ve evlerin cephe görünümünde hareketlilik sağlanmaktadır (Altınar ve Budak, 1997: 38-39). Çıkmalar, evlerin iç mekanlarına aydınlık bir köşe, alan kazandırmakla birlikte, Türk şehirlerinin sokaklarını ve dış cephe görünüşlerini perspektif yönünden canlandırmışlardır. Sokakla ve doğayla iç içe olan, komşular arası sosyal ilişkileri de pozitif anlamda etkileyen çıkmalar, Türklerin kültürel öğelerinin bir sembolüdür (Karpuz, t.y.: 43).

EV TEMASININ OYA KATOĞLU'NUN RESİMLERİNE YANSIMASI

Oya Katoğlu, naif resim eğilimi içerisinde yer alan 'ev temalı' eserlerinde, resmin bir ifade dili olduğunu özümseyerek Türk kültürünün, yöresel değerlerinde var olan yaşam detaylarını betimlemiştir. Duygu dünyasının içtenlik dolu saf ve naif yönünü, sanatsal yaratıcılığı ile birleştiren Katoğlu, eserlerini canlı ve renkli öğeler çerçevesinde kurgulayarak oluşturmaktadır. Evlerin sıklıkla yer aldığı naif eserleri, minyatür resim süslemeciliğinde ve birbirini tekrar eden imgelerle karşımıza çıkmaktadır.

Kavram olarak incelendiğinde, "Kökene Latince nativius olan 'naif' sözcüğü saf, doğal ve yapmacıksız anlamına gelir. Çocuk resimleri, halk resimleri ve çoğu amatör resimleri bu nitelikleri içeren, çevreye ve insanlara sevecen bir gözle bakan resimlerdir" (Erzen, 2008: 1125). Naif sanat ve geleneksel halk sanatları, sanatsal uygulamaları yönüyle birbirlerine oldukça benzemektedir. Geçmiş dönemlerde Türk evlerinde yer alan yüklük-dolap kapaklarına yapılan resimler, ahşap yük arabalarında görülen süslemeli resimler ve mezar taşları üzerine işlenmiş olan çiçek, hayvan vb. kabartma figürleri naif resme özgü olan sadeliği yansıtmaktadır (Kinay, 1993: 254). Başka bir ifade ile naif resim, mesleki anlamda bir sanat eğitimi almamış ressamlar tarafından ortaya konulan, çocuksu bir ruhun var olduğu anlatım dilini taşıyan resimlerdir. Bu üslubun, perspektif öğelerinden uzak kalması ve çocuksu ifade biçimi dışında belirgin yapısal özellikleri bulunmamaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2018: 219). Naif eserler, sanatçıların öznel duygu dünyaları, sahip oldukları sanatsal ve kültürel bilgi birikimlerinin romantik ve sade bir ifade biçimiyle aktarıldığı eserlerdir.

Çağdaş sanat tarihinde yer alan hacimsel biçim yöntemlerinin çok rastlanmadığı naif resimlerde sanatçı, kompozisyonlarında anlatmak istediği nesnelere en belirgin yönlerini ortaya koyarak, biçimsel yönü minyatür resimlere benzer etkiler ile anlatmaktadır. Naif ressamı, sanat eğitimi almış ressamlardan farklı kılan yönleri ise, coşkulu renk kullanımı ve abartılı biçimsel detaylarıyla resmedilen, öğelerin yer aldığı betimlemeler yapmalarıdır. Naif resimlerde yer alan ağaç vb. figürlerin tek tek tüm detaylarıyla belirtilmesi, portrelerde yer alan unsurların abartılı bir ifade biçimiyle sunulması ve nesnelere öne çıkan yönlerinin belirgin olması gibi özellikler, naif resme hem mizahi bir yön hem de anlatımcı bir yapı kazandırmaktadır (Erzen, 2008: 1125-1126). Türk resminde ilk etkileri 19. yüzyıl sonlarında 'primitif sanat' ressamlarının eserlerinde görülmeye başlanan naif resim anlayışının, asıl etkileri 1955 yılından sonra ortaya çıkmıştır (Gültekin, 1992: 21). 1950'ler ve devamında, Batı'da naif resim eğilimleri doğrultusunda sergi vb. faaliyetlerin düzenlenmesi ve ulusların kendi kültürel öğelerine yönelimlerinin olması, Türk sanatında da aynı doğrultuda ilerleyen bir 'naif resim eğilimini' başlatmıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Turgut Zaim gibi sanatçıların resimlerinde konu olarak yerel ve kültürel halk öğelerinden, köy yaşantılarını içeren konulardan faydalanmaları, naif resim anlayışının gelişmesine temel oluşturmuştur (Erzen, 2008: 1126). Anadolu kültürünün gelenekselliğinden faydalanan naif ressamın eserleri, Türklerin yaşam biçimlerinin etnografik yönlerinin, resim diliyle görülebildiği eserler olarak sanatsal birer kaynak oluşturmaktadır.

Naif resim, sanatçıların zihinlerinde yer alan gerçekliğin bir yansımasıdır. Çeşitli mimari yapılar, nesnelere ve birbirlerinden farklı formlar, pek çok ayrı açıdan görülerek resmedildikleri için, amaçlı olmasa bile kübizm akımı ile benzer etkiler taşımaktadır. Doğa betimlemeleri ve nesnelere en ince detaylarıyla birlikte titizlikle etüt edilmeleri, perspektif kurallarının öne çıkmaması, desen-çizgi öğelerinin yoğun olması gibi detaylar naif resmin unsurları arasındadır (Kınay, 1993: 254). Naif sanatçılar, kimi zaman hayal güçleriyle kimi zaman da sürrealist bir betimlemenin yer aldığı, dışavurumcu bir üslupla eserlerini oluşturmaktadırlar. Herhangi bir dış etken ya da kuralcılık etkisi altına girmemektedirler. Genel olarak eserleriyle herhangi bir mesajı iletme kaygısı içerisinde olmadıkları düşünülse de kimi zaman yöresel bir drama dikkat çekmektedirler (Aksoy, 1990: 9). Eserlerinde toplumun çeşitli dinamiklerine dikkat çeken sanatçılar, zaman zaman halktan seçmiş oldukları bir bireyin duygu durumunu etkileyen öznel konulara da yer vermektedirler.

Araştırma konusunun ana merkezi olan ressam Oya Katoğlu ise, resimlerindeki plastik anlayışı babası Turgut Zaim'in üslubundan yola çıkarak kurgulamıştır. Yapıtlarını eski minyatür resimlere özgü olan mekân kurgularından ve 'üst üste yığma' biçimlerinin hâkim olduğu, kompozisyon öğelerinden yararlanarak oluşturmuştur (Tansuğ, 2008: 311, 313).

(1940-) yılında İstanbul'da doğmuş olan Oya Katoğlu, Ankara Koleji'nde eğitimini tamamladıktan sonra, 1964 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünden mezun olmuştur (Gültekin, 1992: 128). Eğitim hayatının ardından Ankara İslam Sanatları Enstitüsünde çalıştığı dönemlerde, babası ressam Turgut Zaim'den öğrenmiş olduğu resim sanatı bilgileriyle, resim çalışmaları yapmaya başlamıştır. Zamanla bir meslek haline getirdiği sanat eğilimleri içerisinde yer alan yapıtları, Türk minyatür sanatının çağdaş süreçteki devamlılığı olarak görülmektedir (Görünür, 2008: 840). Sanatçının, boyayı ince bir katman halinde kullanması, eserlerinde yüzeysel bir boyama etkisi meydana getirmiştir. Figürleri ve formları, perspektif olmadan hareketsiz-durağan yapıları ile yansıtmaya çalışmıştır. Resimlerinde yer alan olguları ve figürleri, saf-abartısız bir anlatımla betimlemesi, resimsel üslubunda yer alan naifliğin izleri olarak tuvallerine yansımaktadır (Gültekin, 1992: 128). Ressamın naif resim üslubunu, sevecen ve içten duygu dünyasının sanatsal bir göstergesi olarak ifade etmek mümkündür.

Sanatsal çalışma sürecinde pek çok sergi vb. etkinliğe dahil olan Katoğlu, 1967 yılında Paris Gençler Bienali'ne, 1966-1972 yıllarında Bratislava'da düzenlenen Uluslararası Naif Sanat Trienali'ne katılmıştır. 1974 yılında ise, Almanya-Düsseldorf'ta öne çıkan naif resim galerilerinden birisi olan Zimmer Galerisi'nde sergi açmıştır. Ayrıca, 1972 yılında da UFACSI (Uluslararası Kadın Sanat ve

Kültür Birliği Sergisi) uluslararası düzeyde yarışmalı çağdaş resim sergisi ‘Vichy Bienali’ birincilik ödülünün sahibi olmuştur (Görünür, 2008: 840). Katoğlu’nun dönemin öne çıkan naif sanat etkinliklerinde yer alması, uluslararası düzeye ulaşmış özgünlükteki naif resim başarısını ve tanınırlığını göstermektedir.

Ressam Katoğlu, resimlerinde konu olarak seçmiş olduğu köy ve kasaba gibi yerel bölgeleri, o yörenin yerel halkını günlük yaşam biçimleri içerisinde resmetmiştir. Pazar yerleri, düğün, bayram, şenlik vb. gibi kalabalık topluluklarının bulunduğu çeşitli grupları naif bir anlayışla betimlemiştir. Eserlerinde geleneksel Osmanlı minyatür resimlerinde görülen, desen, form ve dokular başta olmak üzere benzer biçimsel unsurlara yer verdiği için, çalışmaları üslup bakımından minyatür resmini çağrıştırmaktadır. Benzer üslup ayrıntılarını doğa görünüşleri, figürler, tarihi yapılar, evler ve diğer konular üzerinde de aynı incelikle, çeşitli ayrıntılarıyla kullanmıştır (Gültekin, 1992: 128).

Ev temalı resimler, sanatçının eserlerinde sıklıkla betimlenen konular arasında yer almaktadır. Ressam, 1966 yılında başlamış olduğu ev temalı çalışmalarını 1999 yılına kadar sürdürmüştür. Bu zaman aralığı sanatçının eserlerinde ev konusunun ön planda yer aldığı resimlerini kapsamaktadır. Çünkü, sanatçı ilerleyen tarihlerdeki resimlerinde, ev kompozisyonları genellikle arka planda yer almaktadır. Resimlerinde yer alan evleri, mahalle ya da kasaba planlarında resmetmiştir (Kaymakçı, 2022: 80).

Şekil 1. Oya Katoğlu, Türk Evleri, T.ü.y.b., 60 x 37 cm. (“Sanal”,2022).

Ressam Katoğlu’nun izlenimci bir üslupla Türk ev plan tiplerini yansıttığı ‘Türk Evleri’ (Şekil 1) adlı eserinin ön planında, birbirlerinin ardı sıra-üst üste dizilmiş olarak görünen ahşap destekli evler yer almaktadır. Batı cepheleri cumbalı olan evlerin, iki ya da üç katlı oldukları görülmektedir. Evlerin dış cephe renklerinin turuncu, hardal sarısı, beyaz, mavi ve mor renkleriyle boyanmış olması, eserin sıcak-soğuk renk dengesini sağlamaktadır. Eserin geneline dağılmış olan turkuaz ve mavi renk tonlarından kompozisyonun baskın renginin soğuk renkler olduğu anlaşılmaktadır. Resmin arka planında ise, kompozisyona çapraz yönlü bir hareketlilik getirmiş olan, balık pulu ya da yılan derisi görünümünde bir desen yer almaktadır. Bu desen, gökyüzünü çağrıştıran renk tonlarında ilerlediği için esere renk perspektifi anlamında belirli bir derinlik katmaktadır. Sanatçının evlerin çatı ve kiremitlerini tüm detaylarıyla, çeşitli renk tonlarıyla birlikte tek tek tüm incelikleriyle boyaması minyatür tekniğiyle olan, ince fırça detaylı süslemelerle üslupsal benzerliğini göstermektedir. Ahşap görümlü pencerelerden görülen perdelerin ise adeta rüzgârdan uçan dantel detaylarıyla birlikte işlenmesi, Türk kültüründe var olan geleneksel dantel ve nakış türündeki el işlerinin bir yansıması olarak, sanatçının iç dünyasında var olan zarafeti ve özlem duyduğu imgeleri gözler önüne sermektedir. Katoğlu, kendi yaşam kültüründe var olan nakış perdeli, cumba çıkmalı pencere görünüşlerinden belleğinde kalan Türk evlerinin ahenkli dış cephelerini yansıtmaktadır.

Şekil 2. Oya Katoğlu, Eski Evler, Kâğıt Üzerine Litografi, ED. 179/400. 47x36 cm. ('Sanal', 2022).

Sanatçı 'Eski Evler' (Şekil 2) adlı litografi eserinde, açık kompozisyon düzeni kurgulamıştır. Resimde konu edinen eski evler, doğusal perspektif anlayışının hâkim olduğu, ön plandan arka plana doğru ilerledikçe küçülen ölçütler yerine yanlısamacı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Yine de evlerin, minyatür resimleri andıran ardışık bir dizilim planı içerisinde kompozisyona yerleştirilmesi ise dikkat çekicidir. Resimde öne çıkan diğer bir detay ise; geleneksel Türk ev biçimlerinden büyük yapıllı evlere ve konak ev mimarisine özgü olan, büyük ebatlardaki pencere ölçüleridir. Evlerin kompozisyon yüzeyine sağ ve sol yönlerde doğru hareketli bir plan içerisinde yerleştirilmeleri ve çatı kiremitlerinin birbirlerinden farklı renk tonlarıyla, ince fırça dokunuşlarıyla resmedilmiş olmaları resme estetik bir değer olarak ritmik bir dinamizm katmaktadır. Dış cephe boyaları beyaz, hardal sarısı ve mavi renklerinde olan evlerin ahşap kapaklı pencere detayları ile pencerelerinden görülen nakışlı perdeleri ise resmin genelinde var olan izlenimci anlayışın hâkim olduğu yansımaların etkisini devam ettirmektedir. Evlerin geri planında yer alan ağaçlar ve turuncu-beyaz renk geçişlerinin hâkim olduğu gökyüzü ise, resme doğrusal perspektif anlayışı bağlamında realist bir derinlik kazandırmaktadır. Ressam eserinde, Türk mahalle ve sokaklarından aşına olduğu, birbirlerine yakın kurulan sıkışık evlerin bulunduğu Türk sokaklarından bir görünümü yansıtmak istemiştir. Naif eğilim üslubunda var olan sıcak ve soğuk canlı renk kullanımını, bu resminde de devam ettirmiştir. Sonbaharı andıran renklerden ise, ressamın geçmişe duymuş olduğu özlemi yansıtmak istemiş olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 3. Oya Katoğlu, 45x35 cm. ('Sanal', 2022).

Sanatçı bu eseri ile Türk kültür yaşanmışlığında var olan, belleğinde kalan samimi ve sıcakkanlı etkilerin hissedildiği Türk sokağından bir görünümü yansıtmaktadır. Türk mahallelerinde sıkça rastlanılan kapı

önünde oturarak çevreyi seyretmek, komşularla sohbet etmek veya mahalleli ile bir arada olmak, sağlıklı bir etkileşimin kurulduğu günlük yaşam biçimidir. Eser (Şekil 3)'in ön merkezinde yer alan, geleneksel Türk mimarisinin büyük ev planlarında bir tanesi olan konak ya da geniş plan üzerine kurulmuş bir ev ile dikkat çekmektedir. Büyük evin en dikkat çeken noktası ise, fevkani-konak ev düzenlerinde ve bazı Türk evlerinde yer alan geniş planlı cumbasıdır. Ahşaptan cam bölmeleriyle süslenmiş geniş pencereler, nakış işlemeli perdeler ile güneşin tüm aydınlığını evin içine almakta ve ev halkına seyirlik bir alan yaratmaktadır. Dışarıdan bakanların dikkatini çekecek kadar estetik bir güzellikte olan ev, adeta sokağın en gösterişli yapısı konumundadır. Pencerelerin renkli detayları ile perdelerde yer alan işlemler Katoğlu'nun gözlem gücünde var olan yansıtmacı detaycılıktır. Geleneksel minyatür resimlerinde görülen ince fırça kullanımlarıyla betimleme detaylar, hacimsiz formlar, doğrusal perspektif unsurlarının yer aldığı formlar, bu eserde de karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı kiremitlerden ağaç yaprakları, sarmaşık kökü, sokağın zemininde yer alan taşlara kadar pek çok öğeyi ayrı ayrı realist yönleriyle resimlemiştir. Katoğlu bu eseri ile, geçmiş dönemlerde ve günümüz çağında özlem duyulan yakın komşuluk ilişkilerine bir gönderme yapmaktadır. Gittikçe artan şehirleşme yapılarıyla kabolmaya yüz tutmuş olan sosyal ilişkiler bağlamındaki bazı değerleri hatırlatmaya çalışmaktadır. Ayrıca günümüzde yerel ve yöresel bazı muhitlerde hala sürdürülen, sokağa karşı doğrudan açılan ev kapılarının bulunduğu, komşular arasında yakın ilişkilerin kurulabildiği, sıcakkanlı Türk insanının yaşadığı mahalle kültürünü yansıtmak istemektedir.

Şekil 4. Oya Katoğlu, Göç, T.ü.y.b., 100 x 58 cm., 1978 ("Sanal",2022).

Katoğlu'nun 'Göç' (Şekil 4) adlı eserinde, Anadolu'nun nakışlı perdeleriyle süslü pencerelerinin olduğu, komşulararası yakın ilişkilerin kurulduğu bir göç olgusu yansıtmaktadır. Eserde, mahallenin tamamının adeta büyük bir ev ortamı içerisinde yaşadığı düşünülen, herkesin evinin tek bir avluya bakması gibi Türk sokak planlarının yer aldığı, kültürel bağlamda zengin değerlerinin yansıtıldığı bir mahalle içi görülmektedir. Geleneksel bir Türk ailesinin göç etmesinin anlatıldığı eserde minyatür resimlere özgü simgesel bir detaycılıkla kültürel anlam taşıyan pek çok yerel öğe yansıtılmaktadır. Kompozisyonun ön planında yer alan at arabası ve naif resim desenlerinin yer aldığı işlemeli ahşap yük kasası Türk kültüründe atlı arabalarda sıklıkla görülen süsleme motiflerini yansıtan bir detaydır. Atlı yük arabasına evlerinin eşyalarını yerleştirmeye çalışan ailenin taşınma süreci, evlerinin pencerelerinden sokağı merakla izleyen komşular, kapılarının önünde örgüsünü ören kadın ve onları izleyen diğer mahalleli dahil bütün bu kalabalığın içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır. Taşınma sürecinde annenin pencereden yastıkları atması, babanın eşyaları yerleştirmeye çalışması, yük arabasının üstünde oturan çocuklar, tandık bir Anadolu insanının göç etmesinden detaylardır. Türk halkında var olan sıcak komşuluk ilişkilerini ve geleneksel mahalle kültürünü yansıtan eser, bizlere adeta geçmiş zamanlardan bir kesit sunmaktadır. Ressamın naif üslubunun etkileri yöre insanının giyim kuşam biçimleri, perdelerin basma kumaşları ve kanaviçe işlemleri ile hissedilmektedir. Aynı bağlamda, pencere önlerinde

sıralanmış olan saksılar, evlerin çatılarında gezen kediler gibi günlük yaşam detayları, canlı renkler ve hareketli figürler tüm mahalleye plastik bağlamda ritmik yönden dinamik bir değer kazandırmıştır. Kompozisyonun arka planı olan ufukta ise, gittikçe küçülen evlerin çatıları ve perspektif derinliğinin hissedildiği ağaçlar yer almaktadır. Katoğlu, kalabalık Türk ailesinin yorucu taşınma telaşını, bu esnada birbirleriyle yardımlaşmayı seven, birbirlerine yabancı olmayan Türk mahallelerinden alışkın olunan bir olgu içerisinde aktarmaktadır.

Şekil 5. Oya Katoğlu, 21 Aralık 1991-31 Ocak 1992 Yılı Resim Sergisi Davetiye-Detay, 11x21 cm. ("Sanal",2022).

Sanatçının Aralık 1991-Ocak 1992 yılı resim sergisi davetiyesinde kullanılan eseri (Şekil 5), geleneksel Türk hamamından bir dış görünümü yansıtmaktadır. Resmin orta merkezinde yer alan mimari yapının, kubbelerinden çıkan sıcak su buharlarının etkisi ve erkeklerin olduğu tarafta kurumaları için ipe asılmış olan mavi renkli peştemaller, yapının bir Türk hamamı olduğunu göstermektedir. Eser, orta merkezinde yer alan çeşitli büyüklüklerde kubbeleri olan hamam ve hamamın erkekler tarafına ait olduğu düşünülen giriş kapısı önünde bekleyen bir grup ile dikkat çekmektedir. Resmin açık kompozisyon biçiminde kurgulanması ve hamamın kubbe renginin gri rengin tonlarında olması, resme derinlikli bir perspektif yapısı kazandırmıştır. Desenlerin kompozisyona bu şekilde dağılımları ve istiflenme biçimleri, minyatür resimlerde de karşımıza çıkmaktadır. Resmin sıcak renk dengesi, kompozisyonun ön planında görülen sarı yaprakları olan ağaç ve arka planında yer alan sarı-sıcak sıralı evlerle sağlanmaktadır. Yapının sol ve sağ arka tarafında ise, kendilerine ait hamam bölümünün giriş kapısının önünde bekleyen bir grup kadın yer almaktadır. Katoğlu'nun bu düşünceden yola çıkılarak erkeklerin, erkekler bölümünün önünde, kadınların ise erkek grubundan ayrı bir tarafta yer alan kadınlar kapısının önünde beklemeleri şeklinde resimlemesi, İslam dininin yapısında var olan kültürel değerlerin bir yansıması olarak ifade edilebilir. Ayrıca eserin, minyatür resimlemelerde görülen doğrusal mekân biçimleri ile benzerliği de dikkat çekmektedir. Ön plandan arka plana doğru gidildikçe hacimlenen evler, renk kullanımı ile birbirlerinden ayrılmaktadır. Sanatçı, üslubunda var olan renkçi anlayışı ve perspektif gücünü kullanarak, realist biçimler ile çeşitli mimari yapıları yorumlamaya çalışmıştır. Geleneksel Türk kültüründe var olan hamam kültürü, günümüz popüler kültür yapısında modernize biçimlere dönüştürülerek tercih edilmeye başlanmış ve kültürümüzde var olan 'geleneksel bağlamdaki' özgünlüğü kaybolmaya yüz tutmuştur. Katoğlu bu eseri ile günümüzde klasik anlamdaki önemini yitirmekte olan, mahalle hamamlarını aktarmaktadır.

Şekil 6. Oya Katoğlu, Pazar Yeri, T.ü.y.b., 50x70cm., 1978 ('Sanal', 2022).

Ressam Katoğlu'nun 'Pazar Yeri' (Şekil 6) adlı resminde, Anadolu'nun çeşitli kentlerinde, köylerinde veya mahallelerinde kurulan bir pazar atmosferi anlatılmaktadır. Kompozisyonun ön planında alışveriş için pazara gitmiş olan halk ve pazarcular ile iç içe karışmış olan pazar tezgâhları yer almaktadır. İnsanların kıyafetlerinin rengarenk desenli olması, pazar tezgahlarının ürün çeşitliliği, resimde lekesele bir karışıklığa neden olmuştur. Oldukça süslemeli ve detaylı olan resimde, gözümüzü rahatlatan ve resme belirgin bir ölçüde dinginlik kazandıran tek nokta pazar tezgahlarının beyaz renkli büyük şemsiyeleridir. Pazar ortamının, sokağın rengarenk evleri ile birbirlerine karışma durumu ise şemsiyelerin beyaz renk değeri ile önlenmiştir. Kompozisyonun geri planında yer alan cumbalı yöre evleri de dış cephe boyalarının sarı renginden yeşil rengine uzanması, pencerelerinden dışarıyı izleyen kadınları ve nakış işlemeli perdeleri ile pazarın ahenkli hareketliliğini, gözle görülür bir biçimde devam ettirmektedir. Çatı kiremitlerinin renkli geçişleri de kompozisyonun belirli planlarında öne çıkmış olan hareketliliğin, resmin tüm yüzeyine dağılmış olduğunu göstermektedir. Sanatçı bu eseri ile Türk halkının birbirleriyle kaynaşmış bir biçimde yapmakta oldukları pazar alışverişini aktararak, yöresel ve yerel sebze, meyve vb. ürünlerin önemini vurgulamakta, semt pazarlarının veya köylü halkın ürünlerini satışa sunabileceği küçük meslek gruplarına da dikkat çekmek istemektedir. Pazarda birbirleriyle karşılaşan komşuların, ayaküstü yapılan keyifli sohbetleri ve hoş karşılamaları da sosyal ilişkilerin önemi bağlamında sanatçının gözüyle betimlenmektedir.

Şekil 7. Oya Katoğlu, Ana-Oğul, T.ü.y.b, 38x70 cm., 1989-1990 (Gültekin, 1992: 129).

Son olarak Oya Katoğlu'nun 'Ana-Oğul' (Şekil 7) adlı eserinde, kompozisyonunun ön planında yüzündeki ifadeden hüznü olduğu anlaşılan, başını öne eğmiş şekilde, bağdaş kurarak oturan bir anne figürü yer almaktadır. Annenin sırtını sokağa dönmüş bir şekilde oturmasından, dış dünya ile ilgili olmadığı kendi iç dünyası ile ilgilendiği düşünülmektedir. Eserin adının 'Ana-Oğul' olmasına rağmen, resimde herhangi bir erkek çocuğun olmaması ise dikkat çekici bir detaydır. Eserde yer alan uçurtma ise, bir ya da birkaç çocuğun sokakta uçurtma uçurduğunu göstermektedir. Rüzgârdan dalgalanarak uçuşan uçurtma ve püskülleri, kompozisyonun en hareketli ögesidir. Resmin arka planında yer alan tepeye doğru uzanan taş döşeli sokak üzerinde yer alan renkli yöre evleri ve koruluk görünümü ağaçlar esere perspektif yönünden belirgin bir derinlik kazandırmıştır. Ressam bu eseri ile ev temasını, evin dış planı dahilinde değil, evin iç yapısında var olan hüznü dahilinde yansıtmak istemiştir. Evinde çocuğunun yolunu gözleyen, çocuğunu düşünen ya da çocuğunun hasreti ile üzülen bir annenin hüznü betimlenmiştir. Kendi evinin mahremiyeti içerisinde hüznü ile bekleyen anne, üzüntüsü veya merakını komşularına hissettirmeden kendi iç dünyasında yaşamaktadır.

Genel olarak Katoğlu'nun eserlerinde açık kompozisyon yapısını kullanması, mekanlar ve insanların minyatür resimlerdeki gibi iç içe olduğu betimlemeler oluşturması dikkat çekicidir. Eserlerinde konu olarak, Türk kültürünün toplumsal ve bireysel özellikteki değerlerine yer vermesi, Türklerin kültürel yönlerinin resimsel bir yansıması olarak öne çıkmaktadır.

Sanatçı, kompozisyonlarında yer alan nesnelere, iç dünyanın yansıması ile biçimlendirerek, üst üste minyatür tarzında yerleştirerek, rengin ışık değerlerine önem vermeden renklendirmekte ve formlarını ortaya çıkarmaktadır (Ersoy, 1998: 165). Eserlerini çağdaş Türk resim sanatının plastik anlayışı ile oluşturan Katoğlu, kompozisyonlarında süslemeci detaylara sıklıkla yer vermektedir.

Ressam Katoğlu'nun naif eserlerinde figüratif anlayış öne çıkmıştır. Anadolu'nun birbirinden farklı yerlerine geziler yaptığı bilinen Katoğlu, bu seyahatleri sırasında eski zamanlardan kalma yerleşim bölgelerinden etkilenerek bu yerleri kuruluş dönemlerinden, yerel halklarının yaşam biçimlerine kadar dikkatle incelemiştir. Şehircilik planları, mimari yapılar ve insan toplulukları bu ilgilere örnek olabilir (Katoğlu'ndan aktaran, Kaymakçı, 2022: 114). Naif resim eğiliminde bir özgünlüğü olan sanatçı, belirli konularda seçmiş olduğu yöresel unsurları, mahalli görünümünün olduğu kompozisyon biçimleri ile yorumlamıştır. Ressamın araştırma konusu kapsamında seçilen ev resimleri de bir şehir ya da bölge çerçevesinde değil Türk evlerinin yöresel değerlerinde var olan biçimsel ve kültürel özellikleri yönünden ele alınmıştır.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar yapılan sanatsal uygulama ve araştırmalardan, Türk kültürünün ve Anadolu topraklarının zengin kültürel değerlerinin Çağdaş Türk ressamları için, etkin bir kaynak oluşturduğu anlaşılmaktadır. Eserlerinde Türklerin ev teması ile ilgili yöresel özgünlüklerini konu edinen, naif ressam Oya Katoğlu da bu kültürel detayları, yalın ve yapmacıksız bir üslup biçimi ile eserlerine yansıtmıştır. Dönemin naif ressamları arasında yer alan ve plastik dili bakımından çağdaş üslup etkileriyle öne çıkan ressam, naif düşünce ve yaklaşımlarını, Türklerin kültürel değerlerinden izler taşıyan özgünleşmiş, ev temalı resimlerine yansıtmıştır. Ressamın eserlerinde sıklıkla yer verdiği 'ev teması' üzerine yapılan bu araştırmada Türk kültürü ve Anadolu yaşanmışlıklarından kültürel detaylar incelenmiştir. Araştırma konusu kapsamında Katoğlu'nun seçilmiş 'ev temalı' eserleri, naif resim üslubu etkisinde meydana getirmiş eser örnekleri ile değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Sanatçı naif yaklaşımın hâkim olduğu üslubunu minyatür resim geleneğinden gelen stil özellikleri ile yorumlamış ve çağdaşlaştırmıştır.

Sonuç olarak, Çağdaş Türk resmi sanatçılarından olan Katoğlu'nun, üslup yönünden farklılığı sayesinde Türk kültüründen ve Anadolu geleneklerinden yararlandığı yöresel değerleri ve çeşitli imgeleri eserlerine taşıması, geçmişin izlerini günümüzde yansıtmaya açısından önemlidir. Kültürümüzde var olan mahalli değerlerin unutulmaması ve Anadolu'nun kaybolmaya yüz tutmuş sivil mimari yapılarının

ve Türklerin kimliksel değerlerinin yansıtılması adına yapılan bu türden çalışmalar gelecek kuşak sanatçıları için birer kaynak özelliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Aksoy, F. (1990). *Naif sanat ve Türk naifleri*. Ak yayınları.

Altınar, A. T. ve Budak, C. (1997). *Konak kitabı. Geleneksel Türk konutunun geç dönemi üzerine bir inceleme*. Tepe yayınları.

Baykara, T. (2001). *Türk kültür tarihine bakışlar* (1.bs.). Atatürk kültür merkezi başkanlığı yayınları.

Cebeci, D. (2009). *Tanzimat ve Türk ailesi: sosyal değişme açısından tanzimat İstanbul'unda Türk ailesi üzerine bir inceleme*. Bilgeoğuz yayınları.

Ersoy, A. (1998). *Günümüz Türk resim sanatı (1950'den 2000'e)*. Bilim sanat galerisi yayınları.

Erzen, J. N. (2008). *Naif sanat. eczacıbaşı sanat ansiklopedisi* (Cilt 2, s.1125-1126). Yem yayınları.

Görünür, L. (2008). *Katoğlu Oya. eczacıbaşı sanat ansiklopedisi* (Cilt 2, s.840). Yem yayınları.

Günay, R. (1998). *Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri* (1.bs.). Yem yayınları.

Gültekin, G. (1992). *Batı anlayışında Türk resim sanatı*. T.C. Ziraat bankası, kültür-sanat etkinlikleri yayınları.

Karpuz, H. (t.y.). *Türk sivil mimarisi*. Selçuk üniversitesi, fen-edebiyat fakültesi arkeoloji-sanat tarihi bölümü-sanat tarihi anabilim dalı, ders notları.

Karpuz, H. (1993). *Türk islam mesken mimarisinde Erzurum evleri*. Kültür bakanlığı yayınları.

Kazıcı, Z. (2003). *Osmanlı'da toplum yapısı (Osmanlı devleti'nde toplum yapısı)* (1.bs.-aralık). Bilge yayınları.

Kaymakçı, G. N. (2022). *Çağdaş Türk resminde bir naif ressam: Oya Katoğlu* (Tez. No. 715840) [yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya üniversitesi. ulusal tez merkezi].

Kınay, C. (1993). *Sanat tarihi, rönesans'tan yüzyılımıza-geleneksel 'den modern'e*. Kültür bakanlığı yayınları.

Kuban, D. (2007). *Mimarlık kavramları, tarihsel perspektif içinde mimarlığın kuramsal sözlüğüne giriş* (7.bs.-ekim). Yem yayın.

Küçükerman, Ö. (2007). *Kendi mekanının arayışı içinde Türk evi* (6.bs.). Türkiye turing ve otomobil kurumu.

Sözen, M., Eruzun, C., Alioğlu, F., Alper, B., Alper, M. ve Sakaoğlu, N. (2001). *Türklerde ev kültürü*. (1.bs.-nisan). Doğan kitapçılık-Türk hava yolları.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2018). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü* (18.bs.-ekim). Remzi kitabevi.

Tansuğ, S. (2008). *Çağdaş Türk sanatı* (8.bs.-ocak). Remzi kitabevi.

GÖRSEL KAYNAKLAR

Şekil 1: Oya Katoğlu, Türk Evleri

Erişim Adresi: <https://www.artnet.com/artists/oya-zaim-katoglu/t%C3%BCrk-evleri-7oDA5pLXPKEispz9bcOmqQ2> Erişim Tarihi: 09.05.2023, Saat: 22:44

Şekil 2: Oya Katoğlu, Eski Evler

Erişim Adresi: <https://www.mutualart.com/Artwork/EskiEvler/5C21A2F5E13A3DA18EC95D53BFFF4558>
Erişim Tarihi: 07.03.2023, Saat: 23:55

Şekil 3: Oya Katoğlu

Erişim Adresi: <http://lebriz.com/pages/gallery.aspx?galleryID=199&lang=TR§ion=3&bhcp=1&sanID=161&katID=0> Erişim Tarihi: 07.01.2023, Saat: 11:48

Şekil 4: Oya Katoğlu, Göç

Erişim Adresi: <https://artam.com/muzayede/281-cagdas-sanat-eserleri/oya-zaim-katoglu-1940-goc>
Erişim Tarihi: 20.02.2023, Saat: 00:13

Şekil 5: Oya Katoğlu, 21 Aralık 1991-31 Ocak 1992 Yılı Resim Sergisi Davetiye-Detay

Erişim Adresi: <https://www.bitmezat.com/urun/3461702/oya-zaim-katoglu-resim-sergisi-1992-yili-davetiye-11x21-cm> Erişim Tarihi: 13.04.2023, Saat: 23:32

Şekil 6: Oya Katoğlu, Pazar yeri

Erişim Adresi: <https://artam.com/muzayede/263-cagdas-sanat-eserleri/oya-zaim-katoglu-1940-pazar-yeri> Erişim Tarihi: 06.06.2023, Saat: 22:06

Şekil 7: Oya Katoğlu, Ana-Oğul

Gültekin, G. (1992). *Batı anlayışında Türk resim sanatı*. T.C. Ziraat bankası, kültür-sanat etkinlikleri yayınları.